

PILAR MALLA, PIONERA DE L'ASSISTÈNCIA SOCIAL

Per: **Daniel Jover** / Fotografies: **Jordi Esplugas i Joan Andreu Parra** / Vídeo: **Mercè Solé**

**"LA FE, L'ESPERANÇA
I LA CARITAT ÉS LA TRÍADA
QUE GENERA ENERGIA"**

Pilar Malla ha complert 93 anys el setembre passat i té diferents reconeixements, entre els quals la Creu de Sant Jordi (2004).

Tenim el gust de retrobar-nos amb la Pilar Malla i Escofet (El Pont d'Armentera, 1931) després d'haver acceptat que li fem una entrevista no formal ni convencional per a la revista de l'ACO. Volem que sigui una conversa sincera, un diàleg espontani i natural, sobre alguns aspectes significatius en la seva trajectòria i les seves motivacions.

Paulo Freire deia que reflexió sense acció era verbalisme, però que acció sense reflexió era activisme. Pilar Malla simbolitza la síntesi integradora entre una acció conscienciada i una praxi en l'acció directa... Des d'aquesta perspectiva i fent balanç, qui és realment Pilar Malla? I tot el que has fet en la teva trajectòria, per què ho has fet? Per a què?
La vida m'ha portat a fer moltes coses una darrere l'altra. És veritat que sempre he tingut una tirada cap a les persones més necessitades i, certament, tota la meva vida s'ha anat desenvolupant en aquest món d'ajuda i solidaritat amb les persones desfavorides.

“La meva trajectòria inesperada fent una opció pels més desfavorits ha estat molt fecunda des del punt de vista cristià i humà”

Sempre hi ha factors imprevistos, circumstàncies i persones que et van conduït pel camí de la vida i t'ajuden a perfilar la vocació de servei. Per exemple, quan era joveneta, en el grup de revisió de vida de la JOC on participava van demanar una infermera que anés a França a treballar amb els emigrants. Jo hi vaig anar com a

assistent social, perquè ja havia fet les pràctiques a Bèlgica (on també servia a ca una mestressa francesa, culta i educada), conexia la llengua francesa... Però quan vaig arribar-hi, no hi havia lloc d'assistent social i aleshores vaig fer de minyona. Explico això perquè m'ha marcat moltíssim França, la seva cultura, la seva organització. I vaig anar a viure amb els emigrants espanyols en un barri que en deien “la petita Espanya”, que era Saint Denis, a la *banlieue* parisina. Allà vivia en una caseta petita, amb unes condicions molt precàries amb una altra amiga i en el dispensari sanitari feia d'interpret i tot el que calia.

La teva vocació de servei en el món, de compromís pels pobres va vinculada a la teva fe cristiana (la Pilar forma part de l'Institut de Missioneres Seculars, IMS)?
Tot això ho feia moguda per l'esperit de l'evangelització, per l'amor de Jesucrist, amb un bon sentit religiós i, sens dubte, moguda per la fe. Estar uns anys a França vivint en diferents llocs em va servir de molt per enfortir la vocació: l'any 1957 vaig ser enviada per l'Institut a París per treballar amb els immigrants espanyols, on vaig viure fins la Revolució del Maig de 1968. Allí vaig aprendre moltes coses, referents al treball, a la vida, als valors de les persones. Els barris i llocs on teníem presència eren bastant pobres. A la darrera etapa em van demanar si volia anar a fer de traductora a alguns serveis francesos on anaven molts espanyols i vaig anar-hi. Vaig estar-hi un temps i em van dir que treballava bé i llavors em vaig quedar d'assistent social. Allà vaig aprendre bé l'ofici, entre altres coses, el valor i l'eficàcia de formar equip. Quan vaig tornar a Barcelona, en sabia, de fer de treballadora social i vaig començar

a fer coses. D'aquí va venir la meva trajectòria inesperada de fer una opció pels més desfavorits, que ha estat molt fecunda des del punt de vista cristià i humà.

“De vegades, la vida és començar i deixar marxar, prendre i deixar anar...”

El teu estil és posar les persones al centre, pensar inspirant-te en les demandes i les necessitats de la gent. També saps aglutinar persones i crear equip des de la senzillesa i la naturalitat però, al mateix temps, amb una visió estratègica. Això t'ha portat a assumir responsabilitats des de ben jove?

S'ajudava la gent necessitada que venia a Càritas, però em semblava que tenia més drets que rebre el que li donàvem, ja que eren recursos limitats i no podíem atendre totes les necessitats. Per exemple, qualsevol persona que venia i que no tenia feina per guanyar-se la vida, la vèiem amb capacitats i possibilitats de sortir-se'n. Així, a través de Càritas i una estructura com el Servei d'Atur, que els donava més força, vam començar a fer diferents cooperatives que es van anar fent grans.

Es tractava de crear coses que no fossin solament de caràcter assistencial (que poden cronificar la dependència), sinó donar el que necessitava la gent en el moment i lloc oportú perquè fossin autònoms i responsables de la seva situació, cercant sortides col·lectivament. Calia ser pràctics i intentar donar respostes àgils, estant alerta del que feia falta i decidint com es podien afrontar situacions d'atur en persones de gran vulnerabilitat: cooperant amb altres institucions

>>>

La Pilar intervé a Càritas a finals dels setanta i vuitanta del segle passat, quan hi havia una gran carència de serveis i recursos, els primers ajuntaments democràtics...

públiques i privades que tenien més recursos i competències...

Però, bé, ja s'ha acabat aquesta llarga etapa per a mi, perquè no he tingut una concepció patrimonialista dels projectes i accions. De vegades, la vida és començar i deixar marxar, prendre i deixar anar... i això em sembla que és molt important.

“La Renda Mínima d’Inserció es va convertir en un dret per a les persones en situació de pobresa i vulnerabilitat”

Vas assumir diferents funcions i responsabilitats durant tots aquests anys que vas ser a Càritas, com a directora, secretària general...

Sí, penso que es va fer bastant de feina des de Càritas, tant a serveis socials com a suport emocional i personal, a més a més de recursos ocupacionals i formatius. També teníem els beneficiaris del FAS (Fons d’Assistència Social), que eren els vells que cobraven uns diners bàsics però insuficients (6.000 pessetes o menys). Vaig prendre la decisió de fer emergir el problema de la pobresa i

visibilitzar una situació social tan greu. No ho podíem fer sols. Calia cercar la col·laboració d’una entitat financera arrelada i amb reputació com la Caixa de Pensions... Van ajudar-nos a fer un estudi per diagnosticar bé la complexitat del problema i proposar solucions. Davant d’uns resultats esfereïdors, l’Obra Social de la Caixa de Pensions va incrementar les aportacions perquè es poguessin cobrar 13.000 pessetes. Així van millorar les condicions de vida de les persones, sense que fos humiliant ni assistencial.

“La fe del Concili Vaticà II ha estat una de les causes de la meua vida”

Era el temps que calia elaborar una estratègia compartida de lluita contra l’atur socialment avançada. Calia combinar els drets de les persones i evitar només cobrir necessitats. Era important fomentar i desenvolupar les capacitats i els coneixements perquè les persones fossin les protagonistes... Va ser quan ens vam conèixer (1983-84) i vam col·laborar quan jo estava a l’Àrea

de Joventut de l’Ajuntament de Barcelona amb responsabilitats en els primers programes d’ocupació juvenil.

Va ser un temps fecund perquè es van donar unes dinàmiques de col·laboració i de cooperació entre institucions i entitats de la societat civil. Calia articular estratègies conjuntes contra l’atur i l’exclusió basades en la confiança i la cooperació. Una de les idees fructíferes que ja venia precedida d’un gran debat públic a Europa va tenir la plasmació política i real quan a França van aprovar la Renda Mínima d’Inserció (RMI) l’any 88. Te’n recordes, Pilar?

A Barcelona vam crear una sinergia molt innovadora entre Càritas, Justícia i Pau (amb Joan Gomis i Arcadi Oliveres), Acció Solidària contra l’Atur, Cristianisme i Justícia (amb Quico Riera i Joan García-Nieto) i vosaltres com a APRISE-PROMOCIONS. El Nepo, amb el seu carisma i autoritat moral, va esdevenir un vincle respectat per tothom per reconèixer la RMI. I així, dialogant i pactant, es va assolir l’adhesió dels sindicats i partits polítics.

La discussió, estudi i aprovació per unanimitat al Parlament de la RMI va ser una petita fita per Càritas i per tu?

Una mica sí, va ser molt important perquè la RMI es va convertir en un dret per a les persones en situació de pobresa i vulnerabilitat. És molt diferent cobrar com un dret que cobrar com una ajuda, era el canvi de marc mental: fer passar la gent a la categoria de ciutadà amb drets i deures. El dret de ciutadania anava vinculat, doncs, a una doble responsabilitat: la garantia d'un ingrés econòmic i una feina digna.

“Creguem en el potencial de la gent i fem el possible perquè la gent sigui com vulgui ser”

En articular la RMI es va crear una horizontalitat i una transversalitat que sintetitza molt el teu estil, que és capacitat de respectar i fer-se respectar, tenir sentit de la responsabilitat i saber captar les altres persones. Però, a més, calia capacitat de generar confiança. Per tu Pilar, és important generar confiança i tenir cura de les persones?

Potser per això també en aquest temps vam pensar molt a evitar la discriminació de gènere perpetuant els rols d'home i dona. Amb els homes que han de treballar i amb les dones mares de família que tenien molt pocs recursos a la mà per poder desenvolupar la seva missió com a mares i educadores. Llavors es van començar a crear els centres materno-infantils, on al matí estaven juntes en comunitat, com si fos una guarderia, mares i criatures. Així aprenien a muntar i organitzar roba i tenir cura dels infants, dutxes, higiene i neteja personal, tenir una cultura i una formació.

Vas ser diputada al Parlament de Catalunya i anys després primera Síndica de Greuges de Barcelona. Com vas viure aquella època?

Jo no havia pensat mai a ser política. Sincerament, prou feina tenia a Càritas. Però abans d'això ja havia participat en política. Quan va venir en Tarradellas a la Generalitat restablerta el 1977, el president va fer un govern d'unitat amb un conseller de cada partit polític: la conselleria de sanitat i de serveis socials va recaure en el PSUC, amb el doctor Espasa com a conseller i Agustí de Semir com a director general. Em van proposar i vaig ser cap de serveis socials de la Generalitat de Catalunya durant el 1977-1980, fins que va venir el president Pujol i es va canviar de línia. En aquella etapa es van assentar les bases mínimes de la política de serveis socials.

I després d'aquest període amb responsabilitats de gestió en la conselleria?

Vaig tornar a Càritas perquè sempre ha estat la meva institució de referència... Un dia em va telefonar en Pasqual Maragall per anar al Parlament a les llistes de Ciutadans pel Canvi, que agrupava el PSC i persones independents. A en Pasqual jo li tenia simpatia i li vaig dir que sí. I al cap de mitja hora em telefona en Pujol per

proposar-me el mateix i li vaig dir: “Fa deu minuts que ja li he dit a Pasqual Maragall que sí. Gràcies, pero no puc acceptar.”

“Sempre m'he sentit molt d'ACO perquè els meus amics eren de l'ACO i a més també venia de França”

Com vas viure aquest temps de diputada al Parlament?

Va ser un repte. Allà vam fer trobades per compartir tasques i a en Pasqual li devia de fer pena, perquè jo era més aviat persona d'acció i no m'agradava la tasca de reunionitis i em va dir: “Saps què? Portaràs la comissió d'acció social al Parlament, perquè si no, tu t'hi avorriràs.” I així va ser. Les tasques legislatives i les normatives són una altra dinàmica, la responsabilitat no queia sobre tu directament, sinó sobre els grups, les comissions, etc. Van haver-hi coses bones també, evidentment... Van ser anys intensos i actius i després es va acabar. Jo ja no en tenia més ganes, d'això.

I l'etapa de ser la primera Síndica de Greuges de l'Ajuntament de Barcelona?

Això també va ser molt divertit! Era en temps de l'alcalde Joan

>>>

Pilar viu a casa els pares, a la Barceloneta, on el seu pare era metge.

Clos i jo ja m'havia jubilat a Càritas. Ho vaig viure bé. Tenia un equip maco i eficaç. L'Ajuntament em va deixar plena autonomia i va respectar la meva funció sense interferències. Amb tots els grups municipals representats i amb entitats vam tenir prou esperit de col·laboració, cosa que facilitava un clima de concòrdia, entesa i pau. Està molt bé la funció de canalitzar els problemes dels ciutadans. Vam intentar crear cultura de diàleg i entesa per mediar i gestionar conflictes, que entressin en la normalitat democràtica la queixa i el dret de la ciutadania a rebre explicacions o respostes clares...

“La pobresa i l'exclusió en la nostra societat s'originen per les grans desigualtats... és un combat continu”

Quines han estat les tres persones que han estat referents a la teva vida?

El doctor Jubany, arquebisbe de Barcelona, perquè ha estat un servidor de l'Església i testimoni de l'Evangeli en temps difícils. L'he admirat i estimat molt i el seu exemple m'ha acompanyat tota la vida. Ha sigut un mestre de vida. Després, mossèn Ventosa, per la seva mirada comprensiva i capacitat organitzadora. Tenia un cap molt clar i em va ajudar molt com a director a Càritas. Donava molta seguretat, tenir un director així; és un regal i encomanava l'entusiasme i l'esperit de servei. I el cardenal Cardijn, fundador de la JOC. I molta gent d'aquí a la Barceloneta, que lluiten cada dia amb el seu sentit de l'humor intel·ligent, gent anònima que fan la vida més amable i cordial malgrat les adversitats.

Quines han estat les causes que han donat sentit a la teva vida?
Per mi la fe hi té una part molt important. La fe del Concili Vaticà II, l'època d'apertura, que vaig viure amb gran alegria. De la fe cristiana en l'època que ens va tocar viure en temps convulsos de la Guerra Civil amb persecució del pare, que es va salvar de poc! La fe m'ha ajudat molt. Gràcies a això, que és tot el que he rebut. He tingut sort a la vida: no he sigut massa rebel; he sigut una persona bastant fàcil, amb un temperament bastant tractable...

També penso que una de les coses que m'ha ajudat és que he estimat molt la gent i les feines que he fet; sobretot la gent que ens hem estimat, és meravellós i això és molt important: alumnes com la Mercè Solé i altres persones de tot tipus i condició. Encara que no les veig sovint, de tant en tant em visiten i ens veiem. He tingut molt bona relació amb les alumnes que he tingut. I tot el meu temps al servei dels altres... No ho sé, he intentat ser una persona normal!

Si haguessis de donar una pauta per a la gent jove que comença a treballar al servei d'humanitzar la humanitat i la solidaritat, quin seria el teu consell?

Sobretot saber discernir. És a dir, pensar i sentir amb generositat a favor de la gent més humil: que no pensin que són menys que nosaltres, són iguals amb dignitat i amb tot. I després que no se'ls retallin les possibilitats i les oportunitats, perquè moltes vegades és molt senzill ajudar per a la seva promoció. Que creguem en el seu potencial i que fem el possible perquè la gent sigui com vulgui ser. Perquè a vegades

En l'estada a Bèlgica, la Pilar va conèixer el fundador de la JOC, el cardenal Cardijn. "Estava molt contenta i alegre perquè admirava aquest moviment", ens diu.

la gent no diu com vol ser. És important que la persona pugui tenir la il·lusió de ser el que vulgui.

Vas participar a la 70ena Jornada General de l'ACO a la taula de testimonis. Quina petjada et deixa el fet de viure la fe comunitàriament en el grup de revisió de vida?

L'ACO per mi ha sigut molt important. Em recordo quan encara aquí hi havia l'ACO i l'HOAC que era una guerra! Sempre polèmica... una mica absurda. Jo sempre m'he sentit molt d'ACO perquè els meus amics ho eren i també venia de França, havia anat a un col·legi francès i, sense voler, la llengua ens vincula més, admirava l'ACO francesa. Vaig anar a França l'any 57 i en vaig tornar el 68, són molts anys! Per mi sempre ha sigut així de forma natural: a Catalunya hi ha l'ACO i a Espanya hi ha l'HOAC vinculades fraternalment i sense rivalitats o falses dualitats. Potser les diferències petites són una ximpleria, la qüestió central és creure en Jesús i estimar els altres...

Finalment, parlas'ns del CECAS, una organització a la qual has dedicat molts anys.

El Centre Català de Solidaritat Social està dedicat a persones molt vulnerables, amb problemes d'alcoholisme, drogues... Hi ha molta gent voluntària compromesa, com el Narcís Martí, un gran metge. El vaig conèixer conduint un camió de trastos vells

i treballant amb els marginats. Venia a Càritas com a voluntari a recollir coses i jo li vaig proposar que treballés amb els alcohòlics que havíem d'atendre i no sabíem gaire com fer-ho. Va respondre positivament i de seguida va treballar al CECAS. I al cap d'un temps va ser-ne el director. El CECAS ha donat el seu fruit, ha crescut, continua a Tarragona i a Barcelona donant resposta a una problemàtica social i de salut molt greu. Hi ha tres comunitats i val a dir que es fa molt bona feina. Vaig estar uns quants anys també de presidenta. La pobresa i l'exclusió en la nostra societat s'originen per les grans desigualtats... és un combat continu...

Per sintetitzar, en la teva trajectòria trobem un fil conductor: pelegrins de l'Evangeli practicant el servei i l'amor al proïsme. Pelegrí és la persona que camina, que no busca arribar a un lloc determinat, sinó que troba en el propi camí la meravella de vida, el sentit d'agraïment... Per tu, l'esperança cristiana ha estat el que t'ha donat energia i força? Sí, l'esperança, la caritat i l'amor a mi m'han motivat molt. El manament evangèlic que diu que estimis a tothom i que Déu ens estima molt. Això m'ha atret molt i n'he tingut prou... Em sembla que l'amor de Déu és molt important i certament dona sentit a la meua vida. I sí, m'ha atret també l'esperança. És la tríada que genera energia: la Fe, l'Esperança i la Caritat. ■

Més info.

Podeu consultar el vídeo de l'entrevista al canal YouTube de l'ACO:
<https://youtu.be/mcUCz68SsZ8?si=SHRdwzQCFq0Kfxwl>